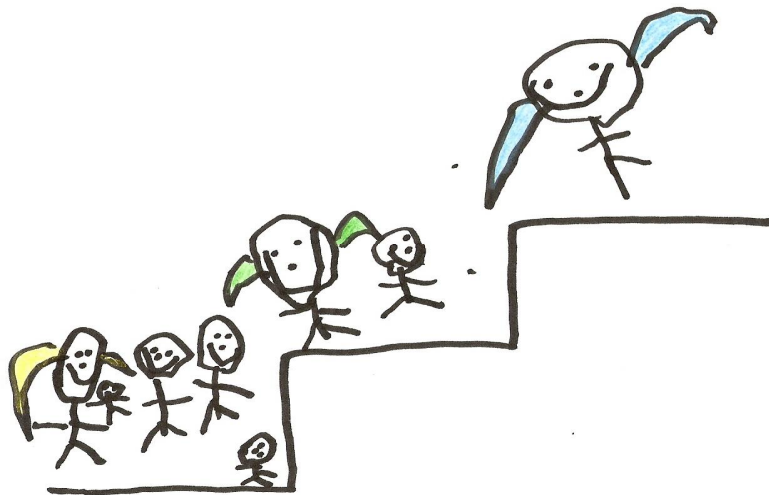

I Imajoen perusopetuksen

OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUEN OPAS

Laatijat:
Kaija Aspila-Renkola
Kaisa Kupari
Sanna Numminen
Sari Salovaara

Päivitys:
Kaija Aspila-Renkola
Heli Koskinen
Jarmo Kuoppala

1.4.2016 Kaisa Kupari

SISÄLLYS

1. Perusajatuksia oppimisen tuen taustalla.....	3
2. Oppimisen tuki pähkinänkuoressa.....	6
3. Toimintakaavio yleisestä tuesta tehostettuun tukeen.....	8
4. Toimintakaavio tehostetusta tuesta erityiseen tukeen.....	9
5. Esimerkkejä oppimisen ja koulunkäynnin tukimuodoista.....	11
7.1 Eriyttäminen	
7.2 Tukiopetus	
7.3 Osa-aikainen (laaja-alainen) erityisopetus	
7.4 Joustavat opetusjärjestelyt	
7.5 Koulunkäynninohjaaja opettajan työparina	
7.6 Oppilashuolto ja oppimisen tuki	
6. Lähteet.....	24
7. Liitteet.....	25
LIITE1 Erityisopetuksen vuosikello	
LIITE2 Tukitoimien vinkkilista	
LIITE3 Kolmiportaisen tuen sanasto	

1. PERUSAJATUKSIA KOLMIPORTAISEN TUEN TAUSTALLA

"Uusi ei synny vain uudesta, vaan myös vanhan näkemisestä uuden valossa."

(S. Kierkegaard)

Uuden perusopetuslain mukaan jokaiselle **oppilaalle on taattava oikeus perusopetukseen ja riittävän tuen saamiseen**. Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä opetusryhmän että kunkin oppilaan vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet.

Opetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon muun muassa seuraavia seikkoja:

- ▶ **Tuen tarve voi vaihdella** tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.
- ▶ Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien **varhaiseen tunnistamiseen**. Opetukseen osallistuvalla on **oikeus saada riittävää tukea** heti tuen tarpeen ilmetessä.
- ▶ Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. **Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista**.

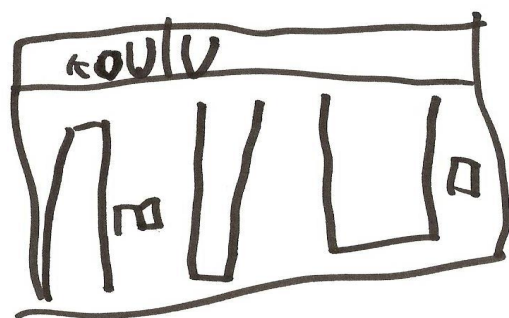
Opetusta kaikille lähikoulussa ja yläkoulussa

Tukea annetaan oppilaalle omassa lähikoulussa ja yläkoulussa erilaisin joustavin järjestelyin **ellei tuen antaminen välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun**.

Lähtökohtana on ajatus siitä, että enää ei olisi jakoa yleisopetukseen ja erityisopetukseen vaan olisi **perusopetusta, jossa oppilaalle annetaan kolmiportaista tukea**.

Inklusioajatuksen mukaisesti kaikille oppilaille tulisi taata mahdollisuus opiskella lähikoulussa riittävin ja oikea-aikaisin tukitoimin.

Kaikille yhteinen koulu ei toteudu hetkessä sulauttamalla yleis- ja erityisopetuksen luokkia toisiinsa, vaan se edellyttää ja aiheuttaa muutoksia ensinnäkin niin oppimisympäristöissä, ajattelutavoissa kuin yksittäisen opettajan työssä.

Varhainen puuttuminen

- ▶ Lähtökohtana on ensisijaisesti huoli lapsesta tai nuoresta. Mahdolliset **oppimisen ja koulunkäynnin pulmat pyritään havaitsemaan** mahdollisimman **varhaisessa vaiheessa**. Varhaisella puuttumalla halutaan estää lasten tai nuoren ongelmien kärjistyminen tai kasaantuminen.
- ▶ Varhainen puuttuminen etenee prosessina. Se **alkaa pienistä havainnoista ja johtaa toimenpiteisiin**, joilla oppilasta autetaan ja tuetaan tai oppimisympäristöä kehitetään.
- ▶ Varhaisen puuttumisen prosessia tulee pitää **jatkumona**, joka kattaa tarvittaessa koko oppilaan koulutuskaaren.
- ▶ 0-1 nivelkohta:
Esiopetuksen henkilökunta tekee yhteistyötä koulun kanssa lapsen esikouluvuotena. Esiopetuksesta kouluun tapahtuvan tiedonsiirron tarkoituksena on tukea lapsen ensimmäisen luokan aloitusta; välittää tietoa lapsen taidoista ja valmiuksista sekä mahdollisesta tuen tarpeesta opetuksen suunnittelua varten. Riittävän tiedonsiirron avulla varmistetaan lapsen saaman tuen jatkuminen esiopetuksesta perusopetukseen. Koululla on oikeus saada opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä (PoL §§ 40-44).

Esiopettajat ja alkuopettajat määrittävät yhdessä alueellisesti millaista yhteistyötä lukuvuoden aikana tullaan tekemään. Jokaisella alueella keväisin esiopettajat, tulevat 1.-luokan opettajat, neuvolan terveydenhoitajat, erityisopettajat ja kelto kokoontuvat siirtämään tietoa kouluun tulevista esioppilaista. Vanhempia tiedotetaan asiasta. Ennen siirtymistä kouluun lapsella on mahdollisuus tutustua tulevaan kouluunsa. (Ilmajoen esiopetuksen opetussuunnitelma 5.2.1)

Inkluusio

"Jokainen luokan oppilas on erityinen oppilas."

(Rimpiläinen & Bruun)

- ▶ Uuden opetussuunnitelman (OPS 2016) mukaan koulujen tulee toimia **inklusion** periaatteen mukaan (Opetussuunnitelman perusteet luku 3.1.). Koulun tehtävänä on tukea jokaisen oppilaan oppimista, kehitystä ja hyvinvointia sekä edistää osallisuutta, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.
- ▶ **Ilmajoella suurin osa erityisen tuen oppilaista opiskelee omilla lähikouluillaan.** Pienryhmässä opiskeleva **oppilas, voi opiskella tietyillä, sovituilla oppitunneilla perusopetuksen ryhmässä.** Myös perusopetuksen oppilas voi tarvittaessa opiskella pienryhmässä tietyillä oppitunneilla tai saada osa-aikaista erityisopetusta, jousto-opetusta tai tupaluokkaopetusta.

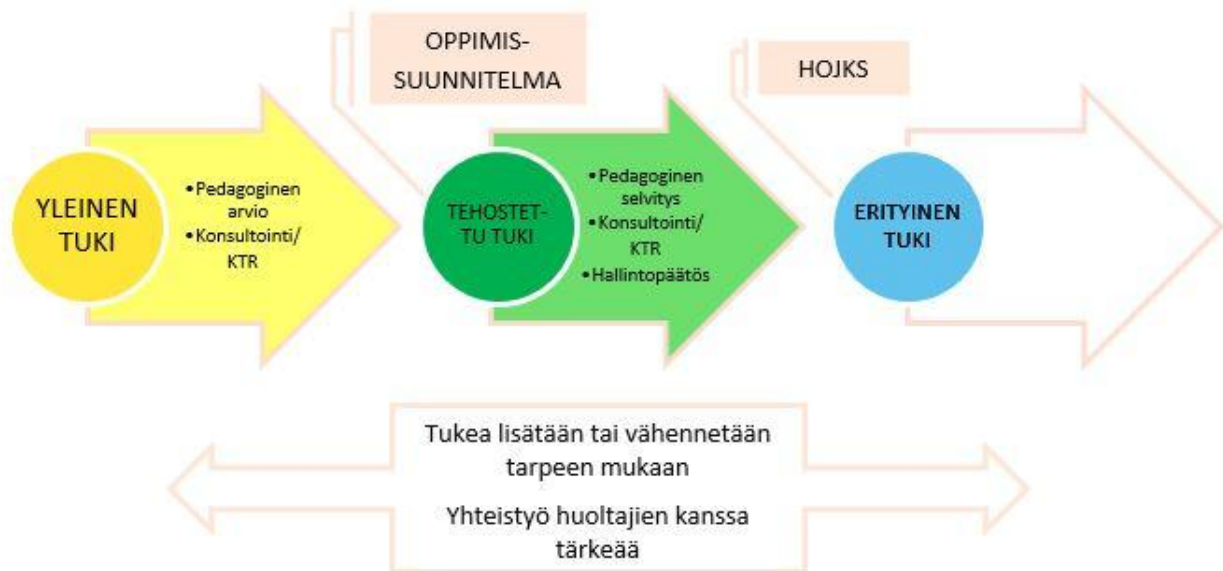
- ▶ **Hyvin hoidettu integraatio ja inklusio** tukipalveluineen ja ammattitaitoisesti laadittuine yksilöllisine opetussuunnitelmineen **on toimiva kokonaisuus** erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle.
- ▶ Integraatio voidaan aloittaa esim. taito- ja taideaineilla ja laajentaa muihin oppiaineisiin. Integraatiota voidaan kokeilla esim. matematiikassa tietyn jakson ajan ja arvioida sen jälkeen, voidaanko oppilas integroida kokonaan tässä oppiaineessa perusopetuksen ryhmään.

"Lasta ei kasvateta siksi, että hän olisi mahdollisimman mukava ja vaivaton meille, vaan siksi, että hän voisi terveenä ja väkevänä täyttää tulevan paikkansa ja löytää itsensä."

(Maria Jotuni)

2. OPPIMISEN TUKI PÄHKI NÄNKUORESSA

YLEINEN TUKI

- ▶ kaikille suunnattu, tilapäinen tuki
- ▶ arviointi tapahtuu **perusopetuksen opetussuunnitelman** mukaan

TEHOSTETTU TUKI

- ▶ voimakkaampi, säännöllinen tuki
- ▶ oppilas tarvitsee useita tukimuotoja yhtä aikaa
- ▶ oppilaalle tulee laatia **oppimissuunnitelma**, johon voidaan kirjata mahdolliset erityiset **painoalueet**
- ▶ arviointi tapahtuu **perusopetuksen opetussuunnitelman** mukaan

ERITYINEN TUKI

- ▶ kun oppilas ei voi saavuttaa opetussuunnitelmassa asetettuja tavoitteita muilla tukitoimilla
- ▶ oppiaineiden **yksilöllistäminen**. kts. toimintakaavio s. 8
- ▶ huoltajien kuuleminen
- ▶ hallintopäätös
- ▶ oppilaalle tulee laatia **HOJKS** (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma)
- ▶ oppilas arvioidaan **henkilökohtaisen opetussuunnitelman** mukaan
- ▶ pidennetyssä oppivelvollisuudessa olevat oppilaat kuuluvat erityisen tuen piiriin
- ▶ erityisen tuen **päätös tarkistetaan tekemällä pedagoginen selvitys** aina **2. ja 6. luokan keväällä (6 lk. maaliskuuhun mennessä)**

Tukimuotoja

Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
Eriyttäminen Joustavat ryhmittelyt: samanaikaisopetus, jousto- opetus, jakotunnit jne. Kodin ja koulun yhteistyö	Eriyttäminen Joustavat ryhmittelyt Kodin ja koulun yhteistyö	Eriyttäminen Joustavat ryhmittelyt Kodin ja koulun yhteistyö
Tukiopetus Osa-aikainen erityisopetus	Tukiopetus Osa-aikainen erityisopetus	Tukiopetus, läksykerhot Osa-aikainen erityisopetus
Oppilaan ohjaus	Oppilaan ohjaus	Kokoaikainen erityisope- tus
Oppilashuollon tuki	Oppilashuollon tuki	Oppilaan ohjaus
Oppimissuunnitelma	Oppimissuunnitelma	Oppilashuollon tuki
Apuvälineet yms.	Apuvälineet yms.	HOJKS
Koulunkäynninohjaajan tuki	Koulunkäynninohjaajan tuki	Apuvälineet yms.
Läksykerhot	Luokan kertaaminen/ joustaminen Joustava alkuopetus	Koulunkäynninohjaajan tuki Yksilöllistäminen ja erityiset painoalueet
	Läksykerhot Erytyiset painoalueet	Pidennetty oppivelvollisuus Toiminta-alueittain opiskelu

3. TOIMINTAKAAVIO

Yleisestä tuesta tehostettuun tukeen
(tai siirryttäessä tehostetusta yleiseen tukeen)

1. Yleinen tuki ei riitä

2. Erityisopettajan konsultaatio ja yhteys huoltajiin

Luokanopettaja/-valvoja tiedottaa tehostetusta tuesta ja pedagogisesta arviosta

3. Luokanopettaja/-valvoja laatii pedagogisen arvion Wilmassa
(yhteistyössä EO:n/aineenopettajan kanssa)

LO/LV on yhteydessä huoltajiin pedagogisen arvion tekemisestä
(esim. vanhempainvartissa, puhelimitse...)

4. Arvio asetetaan Wilmaan huoltajille nähtäväksi

5. Arvio käsitellään moniammatillisesti konsultoiden tai tarvittaessa
KTR:ssä

6. Oppilas siirretään tehostettuun tukeen

Koulunjohtaja tai nimetty vastuhenkilö laatii konsultoinnista tai
KTR:n käsittelystä muistion Wilmaan.

7. Oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma yhteistyössä huoltajien ja
oppilaan kanssa

Vastuuhenkilönä LO/LV/AO

Oppimissuunnitelman laatija, huoltajat ja tarvittaessa oppilas allekirjoittavat tulosteen. Tuloste oppimissuunnitelmasta toimitetaan kotiin.

4. TOIMINTAKAAVIO

Tehostetusta tuesta erityiseen tukeen
(tai siirryttäessä erityisestä tuesta tehostettuun tukeen)

1. Tehostettu tuki ei riitä

2. Erityisopettajan konsultaatio ja yhteys huoltajiin

Luokanopettaja/-valvoja tiedottaa erityisestä tuesta ja pedagogisesta selvityksestä.

3. Luokanopettaja/-valvoja/ ja/tai aineenopettaja laatii pedagogisen selvityksen Wilmaan yhteistyössä erityisopettajan kanssa (tarvittaessa muiden asiantuntijoiden tai oppilasta opettavien kanssa)

Pedagoginen selvitys laaditaan aina, kun uusi oppiaine yksilöllistetään.

4. Huoltajille järjestetään kuulemistilaisuus ja selvitys asetetaan Wilmaan huoltajille nähtäväksi (LO/LV)

(kts. lisää s. 10)

5. Pedagoginen selvitys käsitellään monialaisesti konsultoiden tai tarvittaessa KTR:ssä (LO/LV)

6. Luokanopettaja/-valvoja täydentää selvityksen konsultoinnin tai KTR:n käsittelyn pohjalta

Selvityksen laatija allekirjoittaa tulosteen.

Koulunjohtaja tai nimetty vastuuhenkilö laatii konsultoinnista tai KTR:n käsittelystä muistion Wilmaan.

7. Pedagoginen selvitys toimitetaan viranomaiselle, joka tekee siirrosta hallintopäätöksen

Alakoulut: sivistystoimenjohtaja, yläkoulu: rehtori

8. Oppilaalle laaditaan HOJKS Wilmaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa.

Vastuuhenkilönä LO/LV

HOJKSin laatija, huoltajat ja tarvittaessa oppilas allekirjoittavat tulosteen.

Huoltajien ja oppilaan kuuleminen

Kuulemistilaisuudessa huoltajille varataan tilaisuus tutustua päätöksen perusteena oleviin asiakirjoihin eli pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin asiantuntijalausuntoihin sekä kertoa oma mielipiteensä asiasta. Lisäksi huoltajalle kerrotaan erityiseen tukeen siirtymisen ja mahdollisen oppimäärän yksilöllistämisen vaikutuksista.

Kuuleminen voidaan toteuttaa esimerkiksi vanhempainvartissa tai erillisessä tapaamisessa. Kuulemisen voi toteuttaa oppilaan luokanopettaja, luokanvalvoja tai joku muu erikseen sovittu henkilö. Mikäli huoltajat eivät halua tulla kuulluksi, kuulemistilaisuutta ei järjestetä. Kuuleminen (kuulemisesta tiedottamisen ajankohta, kuulemisajankohta ja huoltajien mahdolliset kommentit) tai kuulematta jättäminen kirjataan pedagogiseen selvitykseen. Kuulemisesta tulee tiedottaa riittävän ajoissa Wilman tai kirjeen välityksellä, viimeistään kaksi viikkoa ennen kuulemiskeskustelua.

Oppilaan kuuleminen toteutetaan ikätaso huomioiden. Oppilaan mielipide asiasta kirjataan pedagogiseen selvitykseen.

5. Asiakirjojen säilyttäminen

- **Pedagogiset asiakirjat säilytetään sähköisesti Wilmassa. Uusia asiakirjoja tehtäessä ei vanhoja asiakirjoja saa poistaa (kts. erillinen ohje).**
- **Pedagogisten asiakirjojen tulosteet säilytetään koulun arkistossa.**

Erityisen tuen asiakirjat

- ▶ Alkuperäinen **pedagoginen selvitys** toimitetaan sivistystoimenjohtajalle / yläkoulun rehtorille. Vanhemmille voidaan antaa selvityksestä kopio.
- ▶ Alkuperäinen HOJKS säilytetään koululla. Kopio HOJKS:sta toimitetaan kotiin.
- ▶ Pedagogisten asiakirjojen säilytysaika on koulu-aika + 10 v.
- ▶ Viimeisten oppilasta koskevien asiakirjojen säilytyspaikka on se koulu, josta oppilas lähtee toiselle asteelle tai muuttaa toiseen kouluun.

5. ESI MERKKEJÄ OPPI MISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI MUODOISTA

5.1. Eriyttäminen

"On tuhat tapaa lähestyä opittavaa asiaa ja tuhat tapaa oppia se."

Eriyttäminen on **ensisijainen keino** tukea oppilasta. Opetusta eriytetään perusopetuksen ops:n tavoitteiden rajoissa. Tarkoituksena on ottaa huomioon oppilaiden erilaisia oppimisedellytyksiä. Opettaja voi muokata oppisisältöjä, opetusmenetelmiä, materiaaleja ja aikaa. Oppimisympäristölläkin on suuri vaikutus (esim. oppilaiden ryhmittely, istumajärjestys).

Materiaalin ja opetuksen eriyttäminen

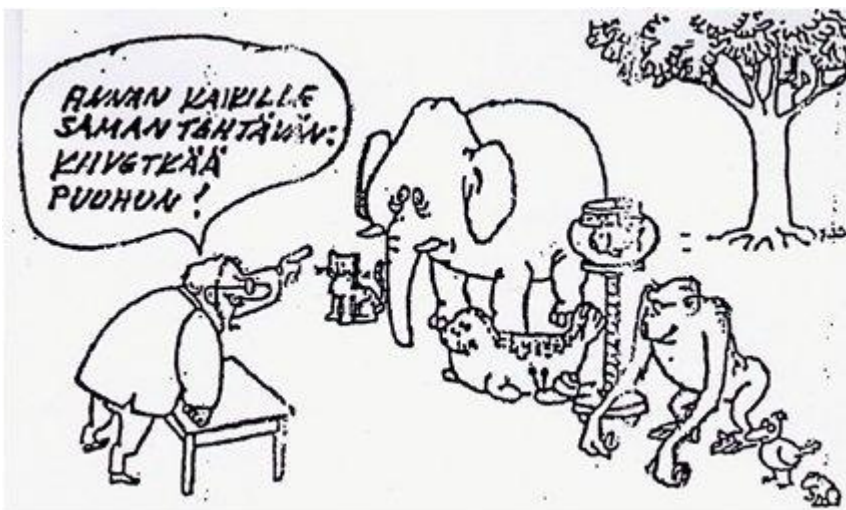
- ▶ oppilas voi tarpeen mukaan käyttää eri oppiaineissa **E-kirjoja tai -työkirjoja**
- ▶ oppilaille, joilla on lukemisen erityisvaikeus → **äänikirjat** kotiin oppimisen tueksi (Celia, ComPaid)
- ▶ vaikeusasteeltaan **eritasoiset tehtävät**, esim. keskitytään perusasioiden oppimiseen tai annetaan oppilaalle lisää haastetta
- ▶ **tiivistelmät** reaaliaineissa
- ▶ tietokoneen ja tabletin käyttö; sähköiset oppimateriaalit, e-kirjat
- ▶ **vaihtoehtoiset kotitehtävät**
- ▶ **apu- ja havaintomateriaalin käyttö** (esim. matematiikassa konkreettisten välineiden käyttö, kuvien käyttö opetuksessa)
- ▶ **eritasoisten tekstien käyttö**, esim. käytetään yksilölliseen opiskeluun tarkoitettua materiaalia tai selkotekstejä
- ▶ **vähennetään matematiikan sanallisia tehtäviä** → tuetaan niiden oppimista esim. piirtämällä tehtävää auki ja mallittamalla ratkaisua
- ▶ **monikanavainen opetus** huomioiden oppilaiden erilaiset oppimistyylit (auditiivinen, visuaalinen, kinesteettinen jne.)
- ▶ **opiskelun erityiset painoalueet**: voidaan käyttää vain tehostetussa ja erityisen tuessa; ne muodostetaan opiskeltavan oppiaineen keskeisimmistä sisällöistä (kts. maakunnallinen ja paikallinen ops)

Arvioinnin eriyttäminen

- ▶ Yleisessä ja tehostetussa tuessa arviointi pohjautuu perusopetuksen opetussuunnitelmaan
- ▶ Jos oppilas on yksilöllistetty jossakin oppiaineessa, sen oppiaineen arviointi tapahtuu oppilaan HOJKS:iin kirjattujen tavoitteiden pohjalta
- ▶ Oppilaalla on **oikeus osoittaa osaamisensa myös muullakin tavoin** kuin perinteisellä kokeella: esim. suullinen kuulustelu
- ▶ **Kokeissa eriyttäminen:**
 - ◆ oppilaalle luetaan koekysymykset ääneen ja käydään yhdessä läpi
 - ◆ lisäajan antaminen
 - ◆ koe tehdään suullisesti ja vastaus kirjataan yhdessä opettajan tai avustajan kanssa ylös
 - ◆ koe tehdään avustajan kanssa
 - ◆ tehtävät muutetaan selkokielisiksi
 - ◆ oppilas tekee kokeen ensin normaalisti, sitten avustettuna
 - ◆ tietokoneen käyttö kokeessa
 - ◆ eriytetyt (helpotetut) kokeet → huomioidaan todistusarvioinnissa, jos arviointi tapahtuu yleisopetuksen tavoitteiden pohjalta
 - ◆ koalueen puolittaminen (esim. välikoe) tai koalueen jakaminen useampaan osaan

5.2. Tukiopetus

- ▶ Yksi **eriyttämisen muoto**, jota **voidaan antaa kaikilla tuen tasoilla**.
- ▶ Oppilaalla on **oikeus tukiopetukseen** heti, kun pulmia oppimisessa havaitaan. Tukiopetus voi myös olla pulmia ennaltaehkäisevää.
- ▶ Sen antamisesta tiedotetaan huoltajille.
- ▶ Tilapäinen tukimuoto yleisen tuen vaiheessa.
- ▶ Jos tukiopetuksen tarve on jatkuvaa ja käytössä on myös muita tukimuotoja (esim. osa-aikaista erityisopetusta), tulisi oppilas siirtää tehostettuun tukeen. **Tehostetun tuen vaiheessa** se on **säännöllinen tukimuoto** ja sen antaminen kirjataan oppimissuunnitelmaan. Erityisen tuen vaiheessakin on mahdollista saada tukiopetusta.
- ▶ Tukiopetusta tulee järjestää **niin usein ja laajasti kuin oppilaan kannalta on tarkoituksenmukaista** joko oppituntien aikana (esim. samanaikaisopetuksena tai joustavia ryhmittelyjä hyödyntäen) tai niiden ulkopuolella (esim. pienryhmässä tai yksilöllisesti)
- ▶ Tukiopetusta voi antaa **oma opettaja** tai **koulun toinen opettaja**.
- ▶ Annettu/tarjottu tukiopetus kirjataan Wilmaan.

5.3. Osa-aikainen (laaja-alainen) erityisopetus

- ▶ Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on **oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa** (POL § 16).
- ▶ Tavoitteena on **tukea oppilaiden selviytymistä omassa perusopetuksen luoksaan ja lähikouluun.**
- ▶ Annetaan oppilaille, joilla on kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, sosiaalisissa taidoissa tai koulunkäynnissä.
- ▶ Voidaan antaa sekä yleisen, tehostetun että erityisen tuen vaiheissa.
- ▶ Annettu/tarjottu tuki kirjataan Wilmaan

Toteutus

- ▶ Annetaan **joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena** oppituntien aikana. Yläkoulussa osa-aikaista erityisopetusta annetaan tupa-luokissa.
- ▶ Tarve voi olla tilapäistä tai jatkuvaa. Tarve arvioidaan yhteistyössä luokan-/aineenopettajan kanssa, esim. normeerattujen testien perusteella tai oppilashuollon aloitteesta. Myös oppilas itse tai huoltajat voivat tuoda esiin tuen tarpeen.
- ▶ **Painopiste on alkuopetuksessa** sekä niillä **oppilailla, jotka on siirretty tehostettuun ja erityiseen tukeen.**

Puheopetus alakouluissa

- ▶ Tavoitteena on oppilaan yleisen kielellisen kehityksen edistäminen sekä äännevirheiden ja puhehäiriöiden korjaaminen.
- ▶ Oppilaat valitaan puheopetukseen yksilöllisen diagnosoinnin avulla.
- ▶ Annetaan yleensä yksilöopetuksena.

Kiertävä erityisopetus Ilmajoen alakouluilla

Ilmajoella on useita erikokoisia kouluja. Jokainen koulu on erilainen ja tukea tarvitsevien oppilaiden määrä vaihtelee kouluittain. Kiertävien erityisopettajien **tulee jakaa työpanostaan tasapuolisesti** kaikille kouluilleen niiden **todellisen tarpeen pohjalta**. Koulun oppilasmäärästä ei voi suoraan päätellä, kuinka monta tuntia koulu tarvitsee erityisopetusta. Siihen vaikuttavat **luokkakoko**, mahdollisten **yhdysluokkien koostumus, tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden määrä ja jakotuntien määrä**. Erityisopettajat yhdessä luokanopettajien kanssa pystyvät

parhaiten arvioimaan erityisopettajan tuntien tarpeellisen määrän. Pienillä kyläkouluilla erityisopettaja käy pääsääntöisesti yhtenä päivänä viikossa. Isommille alakouluille on erityisopettajan tunteja varattu useammalle päivälle. Näille päiville **olisi hyvä lukujärjestyksen tekovaiheessa sijoittaa/palkittaa** mahdollisimman paljon esim. **matematiikan ja äidinkielen tunteja** tai muiden sellaisten oppiaineiden tunteja, joissa koulun oppilaat tarvitsevat tukea. Tämä helpottaa esim. joustotuntien toteuttamista.

Kullakin koululla **erityisopettajan lukujärjestys räätälöidään oppilaiden tuen tarpeiden pohjalta**. Osa-aikainen **erityisopetus painottuu alkuopetukseen sekä tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden tukemiseen**. Erityisopettajan päivä koululla voi muodostua useasta erilaisesta tunnista – jokaisen koulun tarpeiden pohjalta.

Erityisopettajan päivä voi pitää sisällään:

- ▶ perinteisiä luitunteja
- ▶ joustotunteja
- ▶ tupaluokkaopetusta
- ▶ samanaikaisopetusta luokissa
- ▶ pienryhmäopetusta
- ▶ yksilöopetusta
- ▶ puheopetusta

Huomattavaa

Tuen tarve eri kouluilla saattaa vaihdella lukuvuoden aikana. Kouluille voi tulla ennalta-arvaamattomia tilanteita (uusi oppilas, opiskeluhuollolliset kriisit jne.), jolloin erityisopettajan läsnäoloa tarvitaan enemmän. Tällöin on tarkoituksenmukaista pystyä joustavasti siirtämään erityisopettajan tunteja jaksoluonteisesti koululta toiselle.

5.4. Joustavat opetusjärjestelyt

Joustavilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan **oppilaiden jakamista erilaisiin opetusryhmiin ja tapoja järjestää opetusta joustavasti eri opettajien kesken**. Näin taidoiltaan, kyvyiltään ja oppimistyyleiltään erilaiset oppilaat saisivat heille sopivaa opetusta. Ryhmien kokoonpanoa tulee muuttaa tarpeen vaatiessa. (Laatikainen 2011, 50.)

Erilaisia joustavia ryhmittelyitä:

- ▶ perinteiset jakotunnit
- ▶ samanaikaisopetus
- ▶ yhteisopettajuus
- ▶ resurssiopettajan/tuntiopettajan/kiertävän erityisopettajan käyttö jakamaan luokkia
- ▶ jousto-opetus
- ▶ joustava esi- ja alkuopetus
- ▶ vuosiluokkiin sitomaton opetus

Vinkejä toteuttamiseen:

Oppilaiden sijoittaminen luokassa:

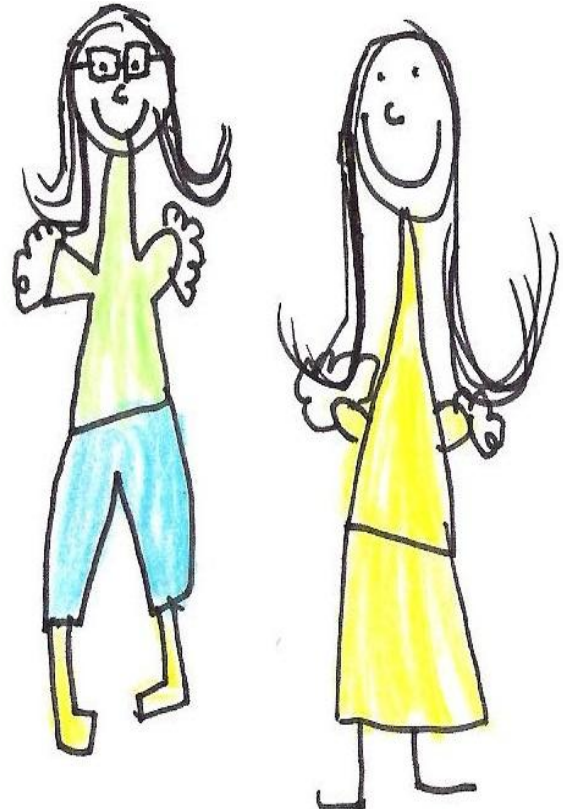
- ▶ samantasoiset oppilaat istumaan lähemmäs
- ▶ muodostetaan ryhmiä, joissa osa oppilaista voi auttaa tukea tarvitsevia

Koulun tilojen käyttö:

- ▶ omatoimiset oppilaat voivat siirtyä toiseen tilaan yhteisen opetusosuuden jälkeen työskentelemään itsenäisesti
- ▶ oppilaiden jakaminen ryhmiin opinnoissa etenemisen tai tuen tarpeen mukaisesti yhteistyössä rinnakkaisluokan opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa

Oppiaineittain jakaminen:

- ▶ jakotuntien ryhmäjaot
- ▶ joustavat ryhmäjaot → oppilas voi siirtyä ryhmästä toiseen
- ▶ oppilas opiskelee em. ryhmässä tarvittavan ajan
- ▶ koulunkäynninohjaajan käyttö soveltuvin osin
- ▶ oppisisältöjen palkittaminen rinnakkaisluokkien opettajien ja/tai erityisopettajien kanssa (=jousto-opetus)

Samanaikaisopetus (yhteisopettajuus, tiimioptettajuus)

”Yhteistyöllä mahdottomaltakin tuntuva voi olla mahdollista.”

Työtapaa, jossa samaa **ryhmää opettaa kaksi tai useampia opettajia** kutsutaan samanaikaisopetukseksi. Samanaikaisopetuksen lähtökohta voi olla joko ennaltaehkäisevä tai korjaava. Samanaikaisopetus on hyvä vaihtoehto perinteiselle pienryhmäopetukselle. Samanaikaisopetus on liitetty erityisopetukseen, mutta nyt se on **yksi tehostetussa tuessa toteutettava työmuoto** myös esimerkiksi luokan/ aineenopettajien kesken. Samanaikaisopetus tukee inklusiivista opetusta ja murtaa totuttuja opetuskäytänteitä sekä rutiineja. (Huhtanen 2010.)

Samanaikaisopetusta on:

- ▶ **avustava opetus**, jossa toinen opettaja opettaa ja toinen kiertää avustamassa
- ▶ **rinnakkaisopetus**, jossa opettajilla on omat oppilasryhmänsä luokassa tai opetus on rinnakkaista; käytössä on ”työasemat” tai ”pysäkit”
- ▶ **täydentävä opetus**, jossa tuntisuunnitelma on jaettu osiin opettajien kesken tai opetus on peräkkäistä
- ▶ **tiimioptetus**, jossa opettajat puhuvat vapaasti vuorotellen ja opetus on peräkkäistä

Seuraavassa samanaikaisopetuksen toteuttamismuotoja:

Opetusmuoto	Kuvaus	Huomioitavaa
1. <i>Opettaja ja apuopettaja-havainnoija</i>	Toinen opettaa, toinen auttaa oppilaita kiertäen luokassa samalla havainnoiden.	Roolien vaihtuminen. Helpottaa ja syventää konsultointia.
2. <i>Yhdessä ja erikseen ryhmissä</i>	Oppilaille yhteinen opetusosuus, harjoittelu pienryhmissä eri opettajien ohjauksessa.	Opetusosan opettajaa vaihdetaan. Tarvitaan iso luokkatila tai ryhmätyötiloja.
3. <i>Työpisteopetus</i>	Oppilaat kiertävät ryhmissä työpisteeltä toiselle. Opettajat opettavat oppilaita työpisteillä.	Työpisteet suunnitellaan yhdessä. Pisteiden ohjaajiksi voidaan pyytää myös avustajia tai oppilaita, jotka opastetaan työhönsä.
4. <i>Yhteisopetus</i>	Toinen opettaa, toinen tarkentaa, selventää ja konkretisoi.	Roolien säännöllinen vaihtuminen.

(Laatikainen 2011)

Samanaikaisopetus on hyvä tapa toimia erityisesti, jos samassa luokassa on useampi tukea tarvitseva oppilas. Samanaikaisopetuksen hyötyjä ovat lisäksi mm. asiantuntija-avun saaminen, opetusvastuun jakautuminen kahden opettajan välille sekä opettajien kesken tapahtuva molemminpuolinen oppiminen. Myös oppimisvaikeuksien ja oppilaiden yleinen (erityisopettajan tekemä) havainnointi onnistuu hyvin oppilaan omassa oppimisympäristössä.

Jousto-opetus

Oppilaat jaetaan kahteen tai useampaan **ryhmään opinnoissa etenemisen tai tuen tarpeen mukaisesti**. Ryhmittelyn perusteena voi olla äidinkielessä esim. sujuvat lukijat, melkein lukijat ja lukemaan opettelevat. Isommilla oppilailla erityisopettajan ryhmä voi muodostua oppilaista, joilla on lukemisessa, kirjoittamisessa tai luetun ymmärtämisessä pulmia. Ryhmiin voidaan jakaa myös esim. oppimistyylien (auditiivinen, visuaalinen ja kinesteettinen tai aktiivinen osallistuja, käytännöllinen toteuttaja, looginen ajattelija ja harkitseva tarkkailija) mukaan tai matematiikassa sen mukaan, tarvitaanko perusasioiden opettelua vai soveltavampia tehtäviä.

- ▶ Joustoryhmät ovat yleensä **pienehköjä** (2-10 oppilasta)
 - enemmän tukea
 - edistymisen seuranta helpompaa
- ▶ **Samat asiat opetetaan jokaisessa ryhmässä** - vain erilaisin keinoin ja välinein. Näin kaikki saavat onnistumisen kokemuksia sekä toisaalta sopivan konkreettisia tai haasteellisia tehtäviä.
- ▶ Joustavuus muodostuu myös siitä, että **oppilas voi liikkua ryhmästä toiseen**, kun edistyy opinnoissaan tai tarvitsee enemmän tukea.
- ▶ **Jousto-opetusta voi toteuttaa:**
 1. Luokanopettaja-erityisopettaja -pari tai aineenopettaja-erityisopettaja-pari
 2. Kaksisarjaisessa koulussa luokanopettaja-luokanopettaja-erityisopettaja -tiimi (joustotunnit palkitettu)
 3. Luokanopettaja-luokanopettaja –pari
 4. Aineenopettaja-aineenopettaja-pari
- ▶ **Jousto-opetusta voidaan toteuttaa myös vuosiluokattomana opetuksena koko peruskoulun ajan. (OPS 2016 5.5.3)**

Luokan/aineenopettaja-erityisopettaja-pari:

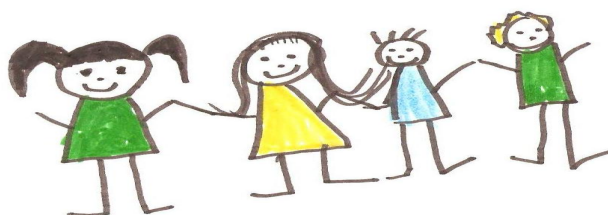
- ▶ Erityisopettaja voi olla aluksi mukana luokassa, jolloin esim. tunnin alku voi olla yhteistä opiskelua, minkä jälkeen erityisopettaja kokoaa oman ryhmänsä ja käy heidän kanssaan uudestaan läpi opeteltavan asian ja opastaa tehtävien teossa. He voivat jäädä luokkaan tai mennä erilliseen tilaan tilanteesta riippuen.
- ▶ Oppilaat voivat myös jakautua omiin ryhmiinsä heti. Oppilailla ryhmien tunnuksina voivat olla esim. hedelmät, marjat, värit tms.
- ▶ Luokan/ aineenopettaja ja erityisopettaja sopivat yhdessä, mitä asioita joustotunnilla oppilaiden kanssa käydään läpi (esim. kielioppiasioita, uuden kirjaimen opettelu jne.).
- ▶ Erityisopettaja voi olla joskus myös muun luokan kanssa, jolloin luokan oma opettaja opettaa enemmän tukea tarvitsevia oppilaita. Näin tukea tarvitsevat oppilaat eivät leimaudu.
- ▶ **Joskus** kuitenkin **ryhmittelyn pysyvyys on paikallaan**, jolloin erityisopettaja opettaa koko vuoden tiettyjä oppilaita tietyissä oppiaineissa. Näin hän pystyy

antamaan tieto-taitonsa niiden oppilaiden hyväksi, jotka siitä selvästi hyötyvät.

- ▶ Oppilas voi tulla myös tilapäisesti joustoryhmään opettelemaan vaikean asian tai kertaamaan perusasioita.
- ▶ Tämä opetusjärjestely vaatii **tiivistä yhteistyötä** luokan/aineenopettajien ja erityisopettajan välillä. Jousto-opetusta on hyvä suunnitella päivittäin/viikoittain, jotta opetus saadaan sujumaan. Opettajat voivat käyttää esim. yhteistä **työjärjestyskansiota viikkosuunnittelusta**, johon kumpikin kirjaa tunneittain opettavat asiat, kokeet, testit yms. Myös ne erityispäivät merkitään kansioon, jolloin ei ole joustotuntia. Näin kumpikin opettaja pystyy suunnittelemaan tunnit ajoissa.

Joustava esi- ja alkuopetus

- ▶ Joustavassa esi- ja alkuopetuksessa **esiopetuksen ja alkuopetuksen rajaa muokataan joustavamaksi ja yksilölliset tarpeet paremmin huomioon ottavaksi.**
- ▶ Esikoulun opettaja/lastentarhanopettaja voivat toimia **työpareina** yhteistyössä erityisopettajan kanssa.
- ▶ **Jouston intensiteetti voi vaihdella.**
- ▶ **Esimerkkejä** toteutuksesta:
 1. Esim. yhteiset projektit, retket, pajapäivät, teemapäivät kerran viikossa/kuukaudessa
 2. **Jatkuva päivittäinen jousto** esim. esi-1-2-yhdysluokassa → opetusta eriytetään **taitotason mukaan**, ei luokka-asteeseen sidotusti.
 3. Osa oppilaista kävisi tarpeen vaatiessa alkuopetusta kolme vuotta eli 2. luokalla oppilas opiskelisikin 1,5-luokalla (jolloin hallinnollisesti kertaan 1. tai 2. luokan).
 4. Lukevat esikoululaiset voisivat osittain osallistua 1-luokan lukuryhmiin, kun taas äännetason harjoitusta kaipaavat esikoululaisten kirjainryhmiin.
 5. Toiminnallisuutta ja leikkiä kaipaavat 1-luokkalaiset voisivat osittain osallistua esikoululaisten toimintoihin.
 - 6) 0-1 luokan opettaminen yhteisopettajuutena.
 - 7) Joustavan esi- ja alkuopetuksen suorittaminen vuosiluokattomana kokonaisuutena. (OPS 2016 5.5.3)

Joustava perusopetus yläkoulussa (JOPO)

Jaakko Ilkan koulussa joustavan perusopetuksen luokka (JOPO) auttaa käytännöllisesti suuntautuneita nuoria löytämään oman tiensä perusopetuksen päättövaiheessa ja ennakoi keskeytymisuhkaa toisella asteella. Joustavan perusopetuksen toteutus perustuu valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta muokattuun Ilmajoen kunnan perusopetuksen opetussuunnitelmaan ja Jaakko Ilkan koulun opetussuunnitelmaan. Joustava perusopetus kuuluu valtakunnalliseen hankkeeseen, joka kehittää uutta, vaihtoehtoista ja käytännönläheistä tapaa suorittaa peruskoulu. Joustavan perusopetuksen lähtökohtana ovat laajennetut oppimisympäristöt: koulun lisäksi Ilmajoen kunta, kunnan nuorisotoimi, Ilmajoen seurakunta ja Etelä-Pohjanmaan opiston nuorisotyön koulutuslinja ja erityisesti yritykset. Joustavassa perusopetuksessa moniammatillisella yhteistyöllä on merkittävä rooli, mikä tukee nuorten kasvua ja kehitystä sekä oppimista yksilöllisesti.

JOPO-luokkaan haetaan 8-luokan keväällä. Hakuprosessin voi käynnistää opettaja, oppilas tai huoltaja. Oppilasvalinnan tekee moniammatillinen asiantuntijaryhmä.

Joustava perusopetus toteutetaan pienryhmämuotoisesti. Jopo-luokalla opiskelee korkeintaan kymmenen oppilasta. Luokassa työskentelee erityisluokanopettaja ja nuoriso-ohjaaja.

5.5. Koulunkäynninohjaaja aineenopettajan/luokanopettajan työparina

- ▶ Koulunkäynninohjaajan **tehtävä on oppilaiden oppimisen, toimintakyvyn sekä kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukeminen.** Koulunkäynninohjaajat työskentelevät yhteistyössä oppilaan, opettajan, huoltajan ja koulun oppilashuoltohenkilöstön kanssa.
- ▶ Työn lähtökohtana ovat **oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet.** Oppilas voi saada tarvittaessa ohjaajan tukea tehostetusti muiden tukimuotojen ohella.
- ▶ Työssä painottuvat oppilaan omatoimisuuden ja itsetunnon tukeminen, kasvatus- ja opetusympäristön toimivuudesta huolehtiminen sekä pedagogiset taidot.
- ▶ Lukuvuoden alkaessa **koulunjohtajan johdolla käydään läpi koulunkäynninohjaajan työkuva.** Ohjaaja voi toimia **tietyn oppilaan henkilökohtaisena ohjaajana** tai työskennellä koulupäivän aikana **eri luokissa** usean eri oppilasryhmän parissa. Tällöin on erityisesti huomioitava, että **työtehtävät ovat selkeät ja yhdessä sovitut** niin koulunkäynninohjaajalle kuin opettajille ja aika ajoin **arvioida sitä, että ohjaajan työnkuva vastaa yhdessä sovittuja tavoitteita.**
- ▶ Koulunkäynninohjaajat työskentelevät käytännössä usein **usean opettajan työparina**, jolloin haasteena on se, miten aiemmin mainitut tavoitteet toteutuvat koulun arkipäivässä.

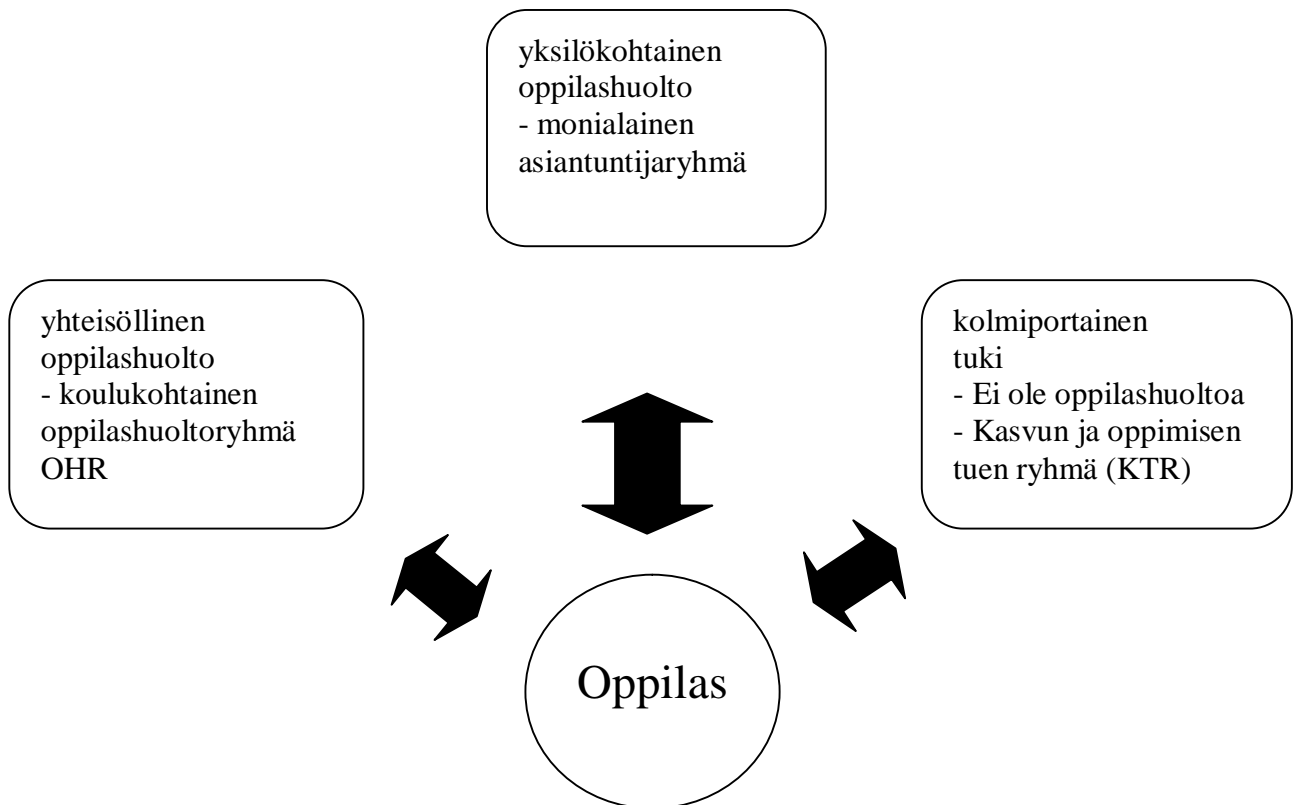

5.6. Oppilashuolto ja oppimisen tuki

Oppilashuolto = kokonaisvaltainen päivittäinen oppilaiden hyvinvoinnista huolehtiminen ja turvaaminen, joka kuuluu jokaiselle koulussa toimivalle aikuiselle. Oppilashuoltoa on esim. kouluterveydenhuolto, kouluruokailu, koulukyyditykset ja ap/ip-toiminta sekä oppilashuoltoryhmän toiminta.

Oppilashuoltoryhmä = moniammatillinen työryhmä, joka koordinoi ja kehittää oppilashuoltotyötä koulussa.

OPPILASHUOLTO JA OPETUS

Lisää käytännön tietoa löytyy Ilmajoen Kunnan Oppilashuoltosuunnitelmasta.

Kasvun ja oppimisen tuen ryhmä (KTR)

- ▶ etsii ratkaisuja tukea tarvitsevien oppilaiden auttamiseksi
- ▶ **käsittelee** tarvittaessa tehostettuun tukeen siirtymistä pedagogisen arvion pohjalta
- ▶ **käsittelee** tarvittaessa pedagogisen selvityksen ja ottaa kantaa erityisen tuen siirrossa
- ▶ **jäsenet**: moniammatillisesti koottu asiantuntijaryhmä
- ▶ pitää kokouksistaan **muistiota** (Wilma)

Koulukuraattori

- ▶ keskeinen tukimuoto **ongelmien ennaltaehkäisyssä**
- ▶ on **mukana opiskeluhuoltotyössä** tavoitteena auttaa ja tukea oppilaiden ja koko kouluyhteisön hyvinvointia
- ▶ **tekee yhteistyötä** oppilaiden, perheiden, opettajien ja koulun muun henkilökunnan sekä muiden lasten ja nuorten parissa työskentelevien kanssa
- ▶ **pyrkii auttamaan, ennaltaehkäisemään, lievittämään ja poistamaan asioita, jotka saattavat vaikeuttaa ja haitata oppilaan koulunkäyntiä** (kouluhaluttomuus, poissaolot, kiusaaminen, käyttäytyminen, yksinäisyys, arkuus, kaveriasiat tai perheeseen liittyvät asiat)
- ▶ **voi tulla myös luokkaan** havainnoimaan ja arvioimaan muun avun tarvetta yhteistyössä opettajan kanssa

6. Lähteet

Aro, T. & Närhi, V. 2003. Tarkkaavaisuushäiriöinen oppilas koululuokassa. Kummi 2. NMI.

Erityisopetuksen strategia 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007: 47. Erityisopetuksen kehittämisen ohjausryhmä. Helsinki: Opetusministeriö.

Huhtanen, K. 2011. Tehostettu tuki perusopetuksessa. Työvälineeksi pedagoginen ennakointi. Juva: PS-Kustannus.

Ilmajoen kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 2011.

Laatikainen, P. 2011. Laaja-alainen erityisopetus alaluokilla. Juva: PS-Kustannus.

Papunetin kuvapankki. <http://papunet.net/tietoa/materiaalit/kuvapankki>.

Perusopetuksen opetussuunnitelman muutokset ja täydennykset. Määräys 29.10.2010. Opetushallitus.

Perusopetuslaki.

OPS – 2016 Perusteet

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287 / 2013.

7. LIITTEET

LIITE 1 Oppimisen tuen vuosikello

LIITE 2 Tukitoimien vinkkilista

LIITE 3 Oppimisen tuen sanasto

LIITE 1

Oppimisen tuen vuosikello (suuntaa antava)

ELO-SYYSKUU

- **Kielellisten taitojen alkukartoitus uusille ekaluokkalaisille** (esim. kirjainten tunnistaminen, käsitteiden ymmärtäminen, ohjeiden ymmärtäminen, kuullun ymmärtäminen, artikulaatiotestaus)
- **Matemaattisten taitojen alkukartoitus ekaluokkalaisille** (esim. MAKEKO, Mavalka, Venny)
- **Pienryhmä-, samanaikais- ja jousto-opetus alkaa**
- **Puhe- ja lukiopetusta tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan** (alakoulu)
- **Tupaluokkien käynnistyminen** (yläkoulu)
- **Vanhempainiltoihin osallistuminen sopimuksen mukaan**
- **luokkien tilanteen kartoitus aloitetaan yhteisöllisessä opiskelijahuoltoryhmässä** (yläkoulu)

LOKA- MARRASKUU

- **yhteisöllisten opiskelijahuoltoryhmien kokoontumiset alkavat**
- **oppimissuunnitelmien ja HOJKSien laatiminen/päivitys** (luokan- tai aineenopettajan vastuulla, tehtävä viikkoon 44 mennessä)

JOULUKUU

- **koulutulokkaiden vanhempainillan suunnittelu**
- **oppilaiden väliarviointiin osallistuminen luokan- tai aineenopettajan ja tarvittaessa erityisopettajan toimesta**

TAMMI-MAALISKUU

- **tammikuussa koko kunnan yhteinen koulutulokkaiden vanhempainilta**
- **tammi-helmikuussa kouluvalmiustehtävistä esikoululaisille**
- **maaliskuussa 2- ja 5-luokille Allu -luetun ymmärtämisen testi**
- **maaliskuussa 6.-luokkalaisten testaus** (esim. Allu-testit, sanelut, tarvittaessa matematiikan testaus)
- **tarvittaessa voidaan testata myös muita luokkia**
- **pedagogisten selvitysten tekeminen 2. ja 6.-luokkien erityisen tuen oppilaille** (6.lk maaliskuuhun mennessä)
- **maalis-huhtikuussa opot haastattelevat 8.luokkalaiset**
- **maalis-huhtikuussa haku jopo-luokkaan**
- **maalis-huhtikuussa tulevien 7.lk jako luokkiin** (tupaluokan kartoitus)
- **maalis-huhtikuussa siirtopalaverit yläkouluun siirtyvien erityisen tuen oppilaista**

HUHTI-TOUKOKUU

- **nivelvaiheen palaverit koulutulokkaista** (esim. esikoulunopettajat, terveydenhoitajat, luokanopettajat, erityisopettajat)
- **toukokuun alussa 1.-2.-luokkien sanelut**

- kouluuntutustumispäivät tuleville 1.- ja 7.-luokkalaisille
- erityisopettajien ja puheterapeuttien palaveri koulutulokkaista

LUKUVUODEN KULUESSA

- pedagogisten arvioiden ja selvitysten tekeminen tarpeen mukaan
- yhteisöllisten ja yksilökohtaisten opiskelijahuoltoryhmien sekä Kasvun ja oppimisen tuen ryhmien (KTR) kokoontuminen sovittujen aikataulujen mukaisesti
- HOJKSien ja oppimissuunnitelmien laatiminen tarpeen mukaan
- oppimiseen liittyvät testit tarvittaessa eri luokka-asteille tai yksittäisille oppilaille

LIITE2

Tukitoimien vinkkilista

Oppimisympäristöön liittyvät toimet:

- sopivan **paikan** miettiminen (*sijainti, pulpetin koko, istumapaikka: lähellä vai kaukana opettajaa...*)
- ylimääräisten **ärsykkeiden karsiminen** (*sermit, erillinen tila...*)
- **kuulosuojaimet** keskittymisen avuksi
- **joustavat ryhmittelyt** (*jakotunnit, samanaikaisopetus, jousto-opetus...*)
- **strukturoitu viikko- ja päiväohjelma** näkyvillä luokassa (*esim. taululla kuvallinen ja/tai sanallinen päivä-/lukujärjestys, kellonajat*)
- **toistuvat päivärutiinit**
 - selkeät, yhdessä sovitut **säännöt** luokassa
 - siirtymätilanteisiin valmistaminen (*välitunnit, jonossa kulkeminen, vapaammat tilanteet...*)
 - liikennevalot
 - motorisen levottomuuden vähentämiseksi: geelityyny, pieni stressipallo/sinitarra tms. käteen
- **tietyt, sovitut merkit hiljaisen työn ajaksi**/ylläpitämiseksi (*kuva taululla, käsimerkki*)
- **kello/ajastin** työskentelyn ylläpitämiseen
- luokan **ryhmäyttäminen** (*yhteisten sääntöjen sopiminen, leikit pelit...*)

Opetukseen ja oppimiseen liittyvät toimet:

- **rutiinit**
- **päiväohjelman ja/tai viikkosuunnitelman läpikäyminen** oppilaiden kanssa (*päivä-/lukujärjestys selkeästi esillä*)
- tunnin **tavoitteiden ja ohjelman läpikäyminen yhdessä**
- **tavaroilla** selkeät nimetyt **paikat** luokassa
- lisätty **havaintomateriaalin käyttö**
- **tehtävien jakaminen osavaiheisiin/jaksottaminen**: toimintaohjeiden pilkkominen ja yksinkertaistaminen (*esim. ohjauskortit, ohjeiden kuvatuki*)
- lisätty **mallintaminen** ja **ohjaaminen** opetuksessa
- opetuksen, tehtävien ja kotitehtävien **eriyttäminen** molempiin suuntiin (*esim. oppilas itse valitsee itselleen sopivan oppimistavan*)
- lisätty **työskentelytauot** (*pikkuvälitunti, taukojumppa, aivojumppa...*) ja **sallittu liikkuminen** tehtävien välissä
- **läksyjen ja tehtävien tuettu merkitseminen** (*läksyjen kertaaminen ja merkitseminen taululle, läksykirjojen mukanaolon tarkistaminen päivän loppuksi, opettajan, ohjaajan tai luokkatoverin apu tehtävien merkitsemisessä, läksyvihon*)

MA	TI	KE	TO	PE	LA	SU

käyttö → läksytuki kotiin)

- ▣ läksyjen teon tuki koulussa (*esim. iltapäiväkerho, läksykerho*)
- ▣ kahdenkeskiset **ohjauskeskustelut** oppilaan kanssa
- ▣ **kokeissa eriyttäminen**
- ▣ **tukiopetus** (*ennakoiva, korjaava*)
- ▣ erilaisten **oppimis- ja työskentelytyylien huomioiminen** opetuksessa (*eri aistikanavien käyttö opetuksessa, oppilaiden ryhmittely oppimistavan mukaan, vaihtelevien opetusmenetelmien käyttö*)
- ▣ **palkkioiden** käyttö
- ▣ säännöllinen **palaute**
- ▣ **yhteiset sopimukset** allekirjoituksineen
- ▣ toisen oppilaan tuki
- ▣ koulunkäynninohjaajan tuki
- ▣ kuraattorin tuki (*esim. viikoittaiset tapaamiset*)
- ▣ erityisopettajan tuki
- ▣ **oppimissuunnitelma** yleisessä ja tehostetussa tuessa
- ▣ **erityiset painoalueet** tehostetussa ja erityisessä tuessa
- ▣ **HOJKS** erityisessä tuessa
- ▣ **opiskelustrategioiden** systemaattinen **opettaminen**
- ▣ **välitavoitteiden määrittely**
- ▣ **muistisääntöjen keksiminen ja mielikuvien hyödyntäminen**

Yhteistyö huoltajien kanssa

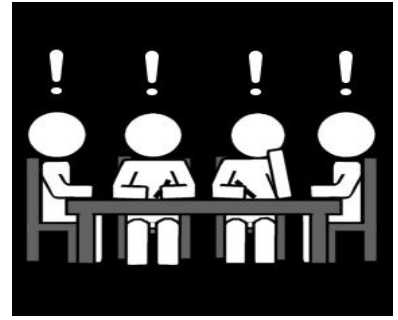
- ▣ perinteisen tai sähköisen **reissuvihon** käyttö (*Helmi, Wilma, Multiprimus...*)
- ▣ **vanhempainvartit, vanhempainillat, tiedotteet** (*lukuvuosi-, viikko- ja/tai kuukausitiedote*)
- ▣ luokan ja/tai koulun **verkkosivut** tai **blogi**
- ▣ välitön **yhteydenotto** ongelmatilanteissa (*esim. kiusaaminen*)
- ▣ **leimat/tarrat** hyvästä käytöksestä koulussa ja palkkio kotona
- ▣ **palaverit**
- ▣ **tavoitteista ja toimenpiteistä yhdessä sopiminen** (*esim. sovitaan yhdessä tavoite, jonka toteutumista seurataan määritellyn ajan*)
- ▣ **tiivistetty yhteydenpito** huoltajien kanssa (*soitto/viesti kotiin tehostettuina ajanjaksoina tai huoltajat soittavat luokanopettajalle esim. päivittäin, viikoittain, kerran kuukaudessa*)
- ▣ oppimissuunnitelma ja HOJKS laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa

Moniammatillinen yhteistyö

- ▣ lisätty **kollegiaalinen suunnittelu** (*luokkatason mukaiset tiimit, oppituntien palkittaminen, samanaikaisopetus ja muut joustavat ryhmittelyt...*)
- ▣ **pedagogiset iltapäivät** tai kahvilat kouluilla
- ▣ **bench marking** -vierailut
- ▣ **yhteisten toimintatapojen ja päämäärien sopiminen** muiden opettajien ja koulunkäynninohjaajien kanssa
- ▣ yksilölliset ja yhteisölliset **oppilashuoltoryhmät**
- ▣ lisätty **yhteistyö erityisopettajan ja/tai koulukuraattorin** kanssa

▣ yhteistyötahoja:

- erityisopettaja
- koulukuraattori
- sosiaalitoimi
- kouluterveydenhoitaja
- perheneuvola
- koulupsykologi
- keskussairaala
- terapeutit
- Eskoo

LIITE3

Oppimisen tuen sanasto

Erityiset painoalueet	kts. s. 6
HOJKS	Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma laaditaan oppilaalle yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa, kun oppilas on siirretty erityiseen tukeen. Se tarkistetaan vähintään kerran lukuvuodessa.
Inkluusio	Kaikki oppilaat käyvät koulua yhdessä. Opetus on järjestetty oppilaiden yksilöllisten edellytysten mukaisesti. Inkluusio pyrkii purkamaan osallistumisen ja oppimisen esteitä.
Integrointi	Integraatio on askel inklusioon. Integraatiossa esim. erityisen tuen oppilas integroidaan tietyissä oppiaineissa perusopetuksen ryhmään. Se voi toimia myös toiseen suuntaan.
Jousto-opetus/-tunti	Oppilaat jaetaan pienehköihin ryhmiin. Ryhmissä opetetaan samaa asiaa, mutta erilaisin keinoin ja välinein. Opetus voi tapahtua omassa luokassa tai eri tilassa. Joustotunnilla hyödynnetään erityisopettajan osaamista.
Kasvun ja oppimisen tuen ryhmä (KTR)	Moniammatillinen ryhmä, joka konsultoi keskenään oppimisen tukemiseen liittyvistä asioista; oppilaan siirtymisestä yleisestä aina erityiseen tukeen saakka, auttaa ja tukee opettajaa pedagogisissa ratkaisuissa.
Oppilashuolto	Kokonaisvaltainen päivittäinen oppilaiden hyvinvoinnista huolehtiminen ja turvaaminen, joka kuuluu jokaiselle koulussa toimivalle aikuiselle.
Oppilashuoltoryhmä (OHR)	Moniammatillinen työryhmä, joka koordinoi ja kehittää oppilashuoltotyötä koulussa.
Oppimissuunnitelma	Laaditaan oppilaalle yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa, kun oppilas siirretään tehostettuun tukeen. Tarkistetaan tarpeen mukaan. Voidaan laatia myös yleisen tuen vaiheessa.
Osa-aikainen erityisopetus	Tuetaan oppilaan selviytymistä omassa perusopetuksen ryhmässä. Annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai

yksilöopetuksena oppituntien aikana. Opetuksen antaa erityisopettaja.

Pedagoginen arvio

Pedagoginen asiakirja, joka laaditaan, kun oppilas siirretään yleisestä tuesta tehostettuun tukeen tai päinvastoin.

Pedagoginen selvitys

Pedagoginen asiakirja, joka laaditaan kun oppilas siirretään tehostetusta tuesta erityiseen tukeen tai päinvastoin. Se laaditaan myös kaikille erityisen tuen oppilaille 2. lk:n ja 6. lk:n keväällä sekä aina, kun uusi oppiaine yksilöllistetään. Selvitys käsitellään konsultoiden tai KTR:ssä, minkä jälkeen se toimitetaan sivistystoimenjohtajalle tai Jaakko Ilkan koulun rehtorille, joka tekee asiasta hallintopäätöksen.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos lapsella ei ole vammaisuuden tai sairauden perusteella mahdollista saavuttaa perusopetuksen tavoitteita yhdeksässä vuodessa, hänellä on oikeus pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Pidennetty oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää kuusi vuotta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä on mahdollista 5-vuotiaana aloittaa oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus. Jos lapsi aloittaa esiopetuksen 6-vuotiaana, hän voi opiskella esiopetuksessa kaksi vuotta ja aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin.

Puheopetus

Tavoitteena oppilaan yleisen kielellisen kehityksen edistäminen sekä äännevirheiden ja puhehäiriöiden korjaaminen.

Samanaikaisopetus

Työtapa, jossa ryhmää opettaa kaksi tai useampia opettajia.

Tukiopetus

Yleisen tuen vaiheessa väliaikainen tuki oppilaalle, jos oppilaalla on pulmia oppimisessaan. Tehostetun tuen vaiheessa tukiopetuksen merkitys korostuu. Tukiopetusta jatketaan tarvittaessa myös erityisen tuen vaiheessa.

Yksilöllistäminen

kts. s. 6